

TEMUR TUZUKLARI INGLIZCHA TARJIMASIDA ISTORIZMLARNING BERILISHI

Shaxzod Fazliddin o'g'li ABDULLAYEV

O'zJDTU, Tarjimonlik fakulteti,

Ingliz tili tarjima nazariyasi kafedrası o'qituvchisi

abdullaev.sh.f@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada "Temur tuzuklari" asarining ingliz tiliga tarjimasida uchraydigan istorizmlarning leksik-semantik va madaniy-pragmatik xususiyatlari tahlil qilinadi. Tarjimada tarixiy reallikni ifodalovchi birliklarni adekvat yetkazish jarayonida yuzaga keladigan muammolar, xususan, referensial aniqlik, milliy-madaniy bo'yoqdorlikning saqlanishi va konnotativ ma'nolarning yo'qolish xavfi ilmiy asosda yoritiladi. Tadqiqot davomida istorizmlarning tarjimada berilish strategiyalari – transkripsiya, izohli tarjima, ekvivalent topish, tavsifiy izohlash kabi usullar solishtirma tahlil orqali baholanadi. Maqola tarjimonning tarixiy kontekstga munosabati va tarjimadagi madaniy adaptatsiya darajasining asar mazmuniga ta'sirini ochib beradi.

Kalit so'zlar: Temur tuzuklari, istorizm, tarixiy leksika, inglizcha tarjima, madaniy adaptatsiya, ekvivalentlik, tarixiy realliya, tarjima strategiyalari.

Kirish. Tarixiy matnlarni tarjima qilish – bu oddiy til o'zgartirishdan ko'ra ancha murakkab jarayon. Xususan, "Temur tuzuklari" kabi siyosiy-harbiy mazmunga ega, o'z davrining ijtimoiy-siyosiy tizimini aks ettiruvchi asarlar tarjimasida tarjimondan nafaqat til bilimni, balki tarixiy tafakkurni ham talab qiladi. Asarda uchraydigan istorizmlar – ya'ni muayyan tarixiy davrga xos, bugungi zamonda faol ishlatilmaydigan termin va tushunchalar – tarjima jarayonining eng sezgir qatlamlaridan biridir.

Ingliz tiliga qilingan tarjimada ushbu birliklar o'zining semantik yukini, madaniy fonini va tarixiy funksiyasini qay darajada saqlab qolganini aniqlash bugungi tadqiqotning asosiy vazifasidir. Chunki istorizmlar orqali XIV asr Movarounnahrining siyosiy tizimi, harbiy tuzulishi, ijtimoiy tabaqalanishi va davlat boshqaruvi haqidagi tasavvurlar tiklanadi. Tarjima esa bu reallikni boshqa madaniyat vakiliga yetkazuvchi ko'priq vazifasini bajaradi. Shu sababli tarjimada istorizmlarni noto'g'ri talqin qilish, ularni zamonaviy terminlar bilan almashtirish yoki umumiy lashtirib yuborish asarning tarixiy ruhi va Temur davri til-estetik koloritining yo'qolishiga olib kelishi mumkin.

Mazkur maqola inglizcha tarjimada istorizmlarning berilish usullarini ilmiy asosda o'rganadi, ularning semantik o'zgarishlarini tahlil qiladi va samarali tarjima strategiyalarini taklif etadi. Tadqiqot natijalari tarixiy matnlar tarjimasida bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar uchun amaliy ahamiyatga ega bo'lishi bilan birga, "Temur tuzuklari"ning xalqaro ilmiy maydondagi qabul qilinishiga ham yangi nuqtai nazar beradi.

Adabiyotlar sharhi. Tarixiy leksika tarjimasida bo'yicha g'arb ilmiy maktabi ko'p yillardan beri madaniy semantika, tarixiy kontekst va ekvivalentlik masalalariga alohida e'tibor qaratib keladi. P. Nyumark istorizmlarni "cultural-specific items" toifasiga kiritib, ularni tarjima qilishning eng samarali yo'li sifatida transliteratsiya + izoh kombinatsiyasini tavsiya qiladi, chunki tarixiy birliklar zamonaviy ekvivalentga ega bo'lmasligi mumkin. L.

Venuti esa tarixiy matn tarjimasida xorijiyashtirish strategiyasini afzal ko'radi – ya'ni, asl tarixiy ruhni saqlagan holda o'quvchini manba madaniyatiga yaqinlashtirish.

S. Basnet tarixiy matn tarjimasida kontekstning hal qiluvchi o'rni borligini ta'kidlab, istorizmlar semantik maydondan tashqarida talqin etilganda tarixiy idrok buzilishini qayd etadi. A. Chestermen esa tarixiy terminlarning tarjimada o'zgarishga uchrashi "pragmatik adaptatsiya" natijasi ekanini, tarjimon tarixiy funktsiyani saqlash uchun ba'zan tavsifiy izohlardan foydalanishini ko'rsatadi. Tarixiy terminologiya bilan bog'liq yana bir muhim yondashuv M. Beyker tomonidan taklif qilingan bo'lib, u "cultural substitution"ni faqat ekstremal hollarda qo'llashni, aks holda tarixiy ma'no yo'qolishini ta'kidlaydi.

Ular orasida tarixiy-harbiy terminologiya bo'yicha maxsus tadqiqot olib borgan H. Vermir (Skopos nazariyasi) tarjimonning maqsadi ("skopos") tarixiy aniqlikni tiklash bo'lsa, unda "minimal aralashuv" prinsipiga amal qilish zarurligini qayd etadi. Bu yondashuv *Temur tuzuklari* kabi harbiy-siyosiy matnlar uchun ayniqsa muhim.

MDH ilmiy maktabi tarixiy terminlarni tarjima qilishda ko'proq lingvokulturologik yondashuvga tayanadi. V. Vinay va J. Darbelne usullari asosida ishlaydigan rus tarjima maktabi vakillari – A. Fedorov, L. Barkhudarov, V. Komissarov – istorizmlarni tarjima qilishda ekvivalentlikning darajalari va transformatsiyalarni alohida o'rganadi. Ular fikricha, istorizm ko'pincha "nol ekvivalent"ga ega bo'lgan birliklar bo'lgani uchun tarjimon asosiy ma'noni emas, balki tarixiy funktsiyani saqlashga intilishi kerak.

V. Sdobnikov tarixiy matn tarjimasida izohli tarjima eng maqbul strategiya ekanini, ammo haddan tashqari izoh matnning o'qilishiga zarar berishini ta'kidlaydi. L. Alekseeva esa tarixiy realliyalar tarjimasida doimo "madaniy masofa" bilan bog'liq bo'lib, tarjimon uni qisqartirish yoki saqlash haqida ongli tanlov qilishi kerakligini aytadi. O'ziga xos yondashuvni ukrain va belarus tadqiqotchilari ham taklif etgan: ular istorizmlarni tarjimada ikki guruhga ajratadi – harbiy-siyosiy istorizmlar va maishiy-kulturologik istorizmlar, ularning tarjimasida uchun turli strategiyalar zarurligini ko'rsatadi. Bu tasnif *Temur tuzuklari* tadqiqotiga ham yaqin, chunki unda harbiy-huquqiy terminlar ustuvor.

O'zbekiston ilmiy maktabida tarixiy matn tarjimasida, xususan, istorizmlar masalasi so'nggi yillarda faol o'rganilmoqda. H. Dadaboyev, A. Qo'chqorov, M. Xolmirzayev va G. Sarimsakov kabi olimlar tarixiy terminologiya, realliyalar va lingvomadaniy birliklarning tarjimasini o'zbek tarjima nazariyasining markaziy yo'nalishlaridan biri sifatida ko'rsatgan. A. Qo'chqorov tarixiy birliklar tarjimasida "kontekstning asosiy indikatorini" tamoyilini taklif etadi: istorizmning ma'nosi atrofida ijtimoiy-tarixiy kontekst bilan birga talqin qilinishi lozim. G. Sarimsakov esa sharq tarixiy manbalarini tarjima qilishda ekvivalent izlash emas, balki ma'no tiklash mexanizmlarini asoslaydi.

Ayniqsa, *Temur tuzuklari* bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda (U. Karimov, O. Qo'ldoshev, B. To'xtasinov) quyidagi muammolar qayd etilgan:

- istorizmlar ingliz tilida ko'pincha yangi tushuntirishlar talab qiladi,
- ba'zi tarixiy terminlar (masalan, *qurchi*, *mingboshi*, *tuman*, *sipoh*) uchun to'liq ekvivalent yo'q,
- tarjimada semantik noaniqlik paydo bo'lishi ehtimoli yuqori,
- harbiy-huquqiy birliklar asosan izohli tarjima orqali beriladi.

Shu bilan birga, N. Mahmudov va Sh. Yusupovning tarixiy leksika haqidagi ishlari istorizmlarning til tizimidagi o'rni va ularning tarixiy diskursdagi funksiyasini keng yoritib

beradi, bu esa tarjima jarayonida muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. O'zbek tadqiqotchilari umumiy xulosaga ko'ra, *Temur tuzuklari* tarjimasida istorizmlarning to'g'ri talqin qilinishi nafaqat lingvistik masala, balki madaniy merosni qayta tiklash jarayonining ham muhim bo'lagidir.

Natijalar. Tadqiqot Temur tuzuklarining ingliz tiliga tarjimasida istorizmlarni berish jarayonida bir nechta ustuvor strategiyalar qo'llanganini ko'rsatdi. Eng avvalo, tarjimon ko'plab tarixiy-harbiy atamalarni asl shakliga yaqin transliteratsiya qilish yo'lini tanlagan. Bu yondashuv asosan tuman, mingboshi, yuzboshi, qurchi, sipoh, amir-ul-umaro kabi realiyalarga nisbatan qo'llangan bo'lib, tarjimada matnning tarixiy ruhini saqlashga xizmat qiladi. Masalan, "Har bir tumanga mingboshi, yuzboshi va onboshilarni tayinlatur erdim" jumlasini ingliz tilida "Over each tumen I appointed a mingbashi, commanders of hundreds and tens" shaklida berilgan bo'lib, *tumen* va *mingbashi* so'zlari o'z strukturali tarixiy shaklini saqlagan, *yuzboshi* va *onboshi* esa inglizcha izohlovchi ifodalar orqali tushuntirilgan. Xuddi shuningdek, "amir-ul-umaro" unvoni ko'pincha "amir-ul-umara (chief of the nobles)" kabi beriladi, tarixiy shakl qoldiriladi, ammo o'quvchi uchun izoh ham qo'shiladi.

Tarjima jarayonida izohli tarjima eng ko'p qo'llangan strategiyalardan biri bo'lib, ayniqsa ingliz tilida to'g'ridan-to'g'ri ekvivalentga ega bo'lmagan tarixiy-siyosiy birliklar uchun keng ishlatilgani sezildi. Misol tariqasida, *tuman* ko'pincha "tumen, a division of ten thousand troops", *qurchi* esa "qurchi, a member of the ruler's personal guard", *sipah / sipohi* esa "sipahi, a cavalry soldier" tarzida ifodalanadi. Masalan, "Ul tumanda yigirma ming sipoh va ko'p miqdorda navkarlar bor erdi" jumlasini ingliz tarjimasida "In that tumen there were twenty thousand sipahis, cavalry soldiers, and numerous retainers" shaklida berilgan. Bu yondashuv tarixiy strukturalarni buzmasdan, o'quvchiga ma'noni tushuntirish imkonini beradi.

Shu bilan birga, ayrim istorizmlarning tarjimasini faqat transliteratsiya bilan cheklanmay, semantik yaqin inglizcha ekvivalent orqali berilgani ham kuzatildi. Bu yondashuv o'qish qulayligini oshiradi, biroq tarixiy bo'yoqdorlikni pasaytirishi mumkin. Masalan, *bek* ko'pincha "lord", "chief" yoki "prince", *amir* "commander" yoki "prince", *darug'a* "governor / prefect", *tuzuk* esa "code" yoki "institutes" tarzida beriladi. Masalan, "Har bir viloyatga tadbirgo'y, adolatli bek va darug'alar qo'ydim" jumlasini "Over each province I set prudent and just lords and governors" shaklida tarjima qilingan bo'lib, bu yerdagi ekvivalentlar ma'noni tushuntirsa-da, turkiy siyosiy-huquqiy tizimning o'ziga xos ierarxiasini to'liq aks ettirmaydi. Xuddi shuningdek, "Temur tuzuklariga binoan har bir tuman va mingra va yuzra askar tartib birla qo'yilur erdi" jumlasini inglizcha variantda "According to Timur's Code, troops were arranged under commanders of ten thousand, a thousand and a hundred" ko'rinishida keltiriladi, bunda terminlarning shakli yo'qoladi, ammo strukturaviy mazmun saqlanadi.

Generalizatsiya holatlari ham tez-tez uchrab, natijada tarixiy birliklarning ma'nodagi farqlari yo'qolgan. Masalan, *navkar*ning doimiy ravishda "soldier / retainer", *sipoh*ning ayrim joylarda "soldiers / troops", *qurchi*ning esa ba'zan shunchaki "guards" yoki "bodyguards" sifatida umumlashtirilishi kuzatildi. Masalan, "Qurchilarim va navkarlarimni sinovdan o'tkazib, bahodirlarini oldinga chiqardim" jumlasini ingliz tilida "I tested my guards and soldiers, and brought the bravest to the front" shaklida berilganda *qurchi* va *navkar*

o'rtasidagi ijtimoiy-harbiy farq yo'qoladi. Yana bir misolda, "Ul yurtni fath etmoq uchun sipoh yubordim" jumlasida "I sent an army to conquer that land" tarzida umumlashtirilgan bo'lib, bu tarjimada *sipoh*ning otliq qo'shin sifatidagi xususiyati aks etmaydi.

Tahlil natijalari tarjimada izchillik muammosi ham mavjudligini ko'rsatdi. Bir xil termin bir matnning turli joylarida turlicha berilgan holatlar ko'p uchraydi. Masalan, *tuzuk* bir joyda "Code of Timur", boshqa joyda "Institutes of Timur" sifatida keltiriladi, *tuman* ba'zan *tumen*, ba'zan "division" yoki "host", *bek*ning bir joyda "lord", boshqa joyda "prince", yana bir joyda "chieftain" sifatida berilishi o'quvchida ierarxik tizim haqidagi tasavvurni chalkashtiradi. Bunday inkonsistentlik tarixiy aniq ierarxiyani tiklashni qiyinlashtiradi.

Tarixiy-stilistik ruhning qisman tiklanishi va ba'zi joylarda yo'qotilishi tarjimaning umumiy ko'rinishida eng sezilarli jihatlardan biridir. Masalan, "Sipohlarim saf tortib, har bir tuman o'z bayrog'i ostida turdi" jumlasining "My sipahis stood in ranks, each tuman under its own banner" tarzidagi varianti tarixiy ruhni saqlagan bo'lsa, uning "My soldiers stood in ranks, each division under its own banner" shaklida berilishi butun tarixiy konnotatsiyani soddalashtirib yuboradi.

Ba'zi istorizmlarda semantik siljishlar ham aniq namoyon bo'lgan. *Tuzuk*ning faqat "law" sifatida talqini uning siyosiy-mafkuraviy qoida, etik-me'yoriy tamoyillar majmuasi ekanini yo'qotadi. *Amir-ul-umaroning* "a great nobleman" sifatida berilishi ushbu unvonning oliy harbiy-siyosiy maqomini pasaytiradi. *Qurchining* ba'zan "archer" yoki "troops" bilan almashtirilishi uni shohning maxsus saroy qo'riqchisi maqomidan mahrum qiladi.

Umuman olganda, inglizcha tarjimada ikki kuchning doimiy kurashi seziladi: tarixiy-madaniy autentiklikni to'liq saqlash istagi va ingliz tilida o'quvchi uchun matnni soddalashtirish zaruriyati. Bu ikki yondashuvning to'qnashuvi ba'zan muvaffaqiyatli hal qilingan bo'lsa-da, ba'zan tarixiy bo'yoqdorlikning sezilarli darajada kamayishi, ierarxik tizimning buzilishi va terminologik noaniqliklar bilan yakunlangan.

Xulosa va tavsiyalar

Tadqiqot natijalari "Temur tuzuklari"ning inglizcha tarjimasida istorizmlarni berish jarayonida til, madaniyat va tarix o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirlarni yaqqol namoyon etdi. Tarjima matnida bir tomondan tarixiy reallikni saqlab qolish istagi kuchli bo'lsa, ikkinchi tomondan ingliz tilida o'quvchi uchun matnni tushunarli va o'qish yengil bo'lishini ta'minlash zarurati sezilib turadi. Shu ikki kuchning muvozanatini topish tarjimaning eng nozik bosqichiga aylangan. Istorizmlarning transliteratsiya qilinishi, izohli tarjima orqali mazmunning ochilishi, ayrim hollarda semantik yaqinlashtirish bilan cheklanishi, ba'zida esa umumlashtirishga murojaat qilinishi tarjimonning strategik qarorlariga bog'liq bo'lib, bu qarorlar har doim ham izchil bo'lmaganini kuzatish mumkin. Natijada ayrim atamalar o'z tarixiy funksiyasini aniq saqlab qolgan bo'lsa, boshqalari o'zining ijtimoiy-harbiy yoki siyosiy semantik qatlamini qisman yo'qotgan.

Tarjimaning bir matn ichida izchil emasligi – masalan, *tuman*, *tuzuk*, *bek*, *amir* kabi terminlarning turlicha variantlarda berilishi – muallif g'oyasini to'liq tiklashni murakkablashtiradi. Tarixiy-harbiy tuzilma haqida o'quvchida yuzaga keladigan tasavvur ham terminologik barqarorlikning yo'qligi sababli ba'zan parchalanib ketadi. Tarixiy matn

tarjimasida uslubiy yaxlitlik muhim bo'lganidek, istorizmlarning doimiy bir shaklda berilishi ham matnning ilmiy va madaniy qiymatini oshiradi. Shuningdek, ayrim istorizmlarning soddalashtirilishi yoki umumlashtirilishi natijasida Temur davriga xos ijtimoiy-siyosiy tizimning nozik qatlamlari ingliz o'quvchisi uchun sezilmas bo'lib qolishi, matnning sharqona tarixiy rangini "tekislab" yuborishi mumkin. Bu esa tarjima jarayonida tarixiy autentiklikni asrash zaruratini yanada ta'kidlaydi.

Tadqiqot davomida aniqlangan kuzatuvlar kelgusidagi tarjimalar uchun muhim tavsiyalarni shakllantirishga imkon beradi. Avvalo, istorizmlarni berishda izchil transliteratsiya siyosatini tanlash maqsadga muvofiq bo'ladi. Bir tarixiy atama bir matn ichida faqat bitta shaklda berilishi uni qabul qilishni osonlashtiradi va o'quvchining tarixiy tizimni yaxlit tasavvur qilishiga yordam beradi. Tarixiy-harbiy unvonlar, davlat amaldorlari nomi, ijtimoiy tabaqalarga oid terminlar maksimal darajada asl shaklda qoldirilishi, zarurat tug'ilganda esa izohli tarjima bilan boyitilishi maqsadga muvofiqdir. Izoh qisqa, aniqlikni ta'minlovchi va matnning oqimiga xalaqit bermaydigan shaklda bo'lishi kerak. Bu yondashuv o'quvchini ortiqcha ma'lumot bilan charchatmasdan, tarixiy mazmunni to'liq yetkazishga xizmat qiladi.

Shuningdek, ayrim istorizmlar uchun ingliz tilidagi semantik jihatdan eng yaqin ekvivalentni tanlash mumkin bo'lsa ham, tarixiy bo'yoqdorlikning yo'qolishiga yo'l qo'ymaslik zarur. Masalan, *sipohni* shunchaki "army" bilan almashtirish uning otliv qo'shin sifatidagi xarakterini yo'qotadi, *qurchini* "guards" deb berish esa saroy qo'riqchisi maqomining nozik ijtimoiy funksiyasini yashirib qo'yadi. Shu sababli semantik yaqinlashtirish faqat fonetik yoki madaniy jihatdan juda murakkab birliklar uchraganda qo'llanishi kerak. Bundan tashqari, tarjimonda *Temur tuzuklarining* davlat boshqaruvi, harbiy tuzilma va siyosiy konsepsiya sifatidagi ko'p qatlamli mazmunini izdan chiqarib yubormaslik uchun terminlarning ma'nosini bir xil me'yorda ochib borish zarur.

Tarjima jarayonini yanada takomillashtirish uchun *Temur tuzuklari* atrofida maxsus tarixiy-terminologik glossariy yaratish, unda har bir istorizmning izchil inglizcha shakli, fonetik transkripsiyasi, qisqa izohi va kontekstual qo'llanishi berilishi muhim amaliy yechim bo'lib xizmat qiladi. Bu glossariy nafaqat yangi tarjimalar, balki tadqiqotchilar, tarixchilar va lingvistlar uchun ham ishonchli manba vazifasini bajaradi. Tarjimonlar uchun yana bir muhim yo'nalish – Skopos nazariyasi asosida matnning maqsad auditoriyasini aniq belgilashdir. Agar tarjimaning asosiy vazifasi tarixiy ilmiy aniqlikni saqlash bo'lsa, unda minimal soddalashtirish va maksimal autentiklik talab qilinadi, agar maqsad keng o'quvchi ommasi bo'lsa, izohli strategiyalar ko'proq qo'llanadi, biroq bu jarayonda tarixiy mazmunning buzilmasligi qat'iy ta'minlanishi kerak.

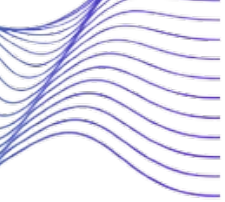
Yakuniy xulosa shundan iboratki, "*Temur tuzuklari*" kabi yuksak tarixiy-madaniy qiymatga ega asar tarjimasida istorizmlar nafaqat til birliklari, balki tarixiy xotirani tashuvchi konseptual unsurlar sifatida qaralishi lozim. Ularning to'g'ri talqini Temur davlatchiligining siyosiy, harbiy va ijtimoiy strukturasi jahon o'quvchisiga haqqoniy yetkazadi. Tarjimaning mukammalligi esa faqat lingvistik mahorat emas, balki madaniy sezgirlik, tarixiy aniqlik va konseptual fikrlashning uyg'unligida namoyon bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Newmark, P. *A Textbook of Translation*. London: Prentice Hall, 1988.

2. Venuti, L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London & New York: Routledge, 1995.
3. Bassnett, S. *Translation Studies*. London & New York: Routledge, 2002.
4. Baker, M. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. London: Routledge, 2011.
5. Chesterman, A. *Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory*. Amsterdam: John Benjamins, 2016.
6. Vermeer, H.J. *Skopos and Commission in Translational Action*. Leipzig: TextconText, 1989.
7. Nida, E. *Toward a Science of Translating*. Leiden: Brill, 1964.
8. Catford, J. C. *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford: Oxford University Press, 1965.
9. Eco, U. *Experiences in Translation*. Toronto: University of Toronto Press, 2001.
10. Robinson, D. *Becoming a Translator*. London: Routledge, 2003.
11. Komissarov, V. N. *Teoriya perevoda*. Moskva: Vysshaya Shkola, 1990.
12. Barkhudarov, L. S. *Yazyk i perevod*. Moskva: Mezhdunarodnyye otnosheniya, 1975.
13. Fedorov, A. V. *Osnovy obshchey teorii perevoda*. Moskva: Vysshaya Shkola, 1968.
14. Sdobnikov, V. *Teoriya i praktika perevoda*. Moskva: Flinta, 2015.
15. Alekseeva, I. S. *Vvedeniye v perevodovedeniye*. Moskva: Akademiya, 2008.
16. Reformatskiy, A.A. *Istoricheskaya leksika i terminologiya*. Leningrad: Nauka, 1984.
17. Krysin, L. P. *Sovremennyy russkiy yazyk: Leksikologiya*. Moskva: Akademiya, 2004.
18. Kovalenko, A. *Istoricheskaya semantika i perevod*. Kiev: Naukova Dumka, 2011.
19. Gak, V. *Leksicheskaya semantika v perevode*. Moskva: Nauka, 1998.
20. Shmidt, K. *Lingvokulturologiya i realii v perevode*. Sankt-Peterburg: Filologicheskiy fakultet, 2012.
21. Dadaboyev, H. *Tarjima nazariyasi asoslari*. Toshkent: Yangi Asr Avlodi, 2005.
22. Qo'chqorov, A. *Tarixiy matnlar tarjimasini lingvistik va madaniy muammolar*. Toshkent: Fan, 2012.
23. Sarimsakov, G. *Sharq mumtoz matnlarini tarjima qilishning nazariy asoslari*. Toshkent: Akademnashr, 2018.
24. Mahmudov, N. *O'zbek tilida tarixiy leksika va uning taraqqiyoti*. Toshkent: O'zbekiston, 2000.
25. Yusupov, Sh. *Leksikologiya va semasiologiya masalalari*. Toshkent: O'qituvchi, 1996.
26. To'xtasinov, B. *Temuriylar davri terminologiyasi va tarjima amaliyoti*. Samarqand: SamDU nashriyoti, 2020.
27. Qodirov, O. *O'zbek tilidagi istorizmlar va ularning talqini*. Toshkent: Navro'z, 2017.
28. Karimov, U. "Temur tuzuklari tarjimasida harbiy terminlar ekvivalenti." *Filologiya masalalari*, 2019, №3, 45–55.
29. Qo'ldoshev, O. "Tarixiy realiyalar tarjimasining lingvokulturologik xususiyatlari." *Til va adabiyot ta'limi*, 2021, №5, 62–70.

The Lingua Spectrum Journal has been officially included in the list of recommended national scientific publications by the Higher Attestation Commission (HAC), according to Resolution No. 366/5, dated January 4, 2025.

30. Ashurov, M. *Tarjima jarayonida kontekstual semantika*. Buxoro: BDU nashriyoti, 2022.
31. *The Code of Timur (Institutes of Timur)*. Translated into English. London: Royal Asiatic Society Publications (turli yillarda turli nashrlari qo'llanilgan).
32. *Temur tuzuklari*. N. Mallayev tahriri ostida. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 1991.